

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 186/08-34

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 4. novembra 2010 zloženom z predsedu Milana Ľalíka a zo sudcov Marianny Mochnáčovej a Ladislava Orosza o prijatej sťažnosti Ing. V. S., B., zastúpeného JUDr. J. G., Advokátska kancelária, B., vo veci namietaného porušenia jeho základných práv garantovaných čl. 46 ods. 1 a čl. 26 ods. 1, 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky, práv garantovaných čl. 6 ods. 1 a čl. 10 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a základného práva podľa čl. 17 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd postupom a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 220/2007 zo 14. februára 2008, v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 15 Co 41/2007 z 27. júna 2007, takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Ing. V. S. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 220/2007 zo 14. februára 2008 **p o r u š e n é b o l o .**

2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 220/2007 zrušuje a vec mu vracia na ďalšie konanie.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky je povinný uhradiť Ing. V. S. trovy konania v sume 223,46 € (slovom dvestodvadsaťtri eur a štyridsaťšesť centov) na účet jeho právneho zástupcu JUDr. J. G. do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Vo zvyšnej časti sťažnosti Ing. V. S. nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 24. apríla 2008 doručená sťažnosť Ing. V. S. (ďalej len „sťažovateľ“), doplnená podaním zo 16. mája 2008, ktorou sa domáhal zrušenia uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 3 Cdo 220/2007 zo 14. februára 2008 a rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 15 Co 41/2007 z 27. júna 2007 s tvrdením, že nimi boli porušené jeho základné práva garantované čl. 46 ods. 1 a čl. 26 ods. 1, 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej aj „ústava“), ako aj práva garantované čl. 6 ods. 1 a čl. 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a právo podľa čl. 17 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej aj „listina“).

2. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti namietané porušenie svojich základných práv videl v niekoľkých aspektoch. Zásah do práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces videl hlavne v reštriktívnom poňatí prípustnosti a dôvodnosti dovolania v zmysle ustanovenia § 238 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) a zamieňaní si týchto pojmov v odôvodnení uznesenia najvyššieho súdu a zásah do práva na slobodu prejavu a šírenia informácií videl v meritórnom rozhodnutí krajského súdu, ktorý mu uložil povinnosť ospravedlniť sa žalobkyni za niečo, čo on považoval za hodnoverné so skutočnosťou, a teda právne dovolené. Uviedol, že cieľom jeho kritiky nebolo poškodiť žalujúce učiteľky, ale oznámiť isté informácie a myšlienky týkajúce sa výchovno-vzdelávacích procesov na G. J.

v B., teda otázky verejného záujmu a tlakom verejného mienenia primäť učiteľov tento nesporný fakt zmeniť.

3. Sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd vydal tento nález:

„a/ Uznesením Najvyššieho súdu SR v Bratislave sp. zn. 3 Cdo 220/2007 zo dňa 14.02.2008, došlo k porušeniu základných ľudských práv a slobôd sťažovateľa, ako aj v konaní ktoré tomuto rozhodnutiu predchádzalo vyplývajúcich z čl. 46 ods. 1 a čl. 26 ods. 1, 2, 4 Ústavy SR, v náväznosti na čl. 6 ods. 1 a čl. 10 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj čl. 17 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd.

b/ Ústavný súd SR zrušuje uznesenie Najvyššieho súdu SR v Bratislave sp. zn. 3 Cdo 220/2007 zo dňa 14.02.2008 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Banskej Bystrici z 27.6.2007 sp. zn. 15 Co 41/2007 a vec vracia Krajskému súdu v Banskej Bystrici na ďalšie konanie.

c/ Najvyšší súd SR v Bratislave je povinný uhradiť Ing. V. S. trovy konania v sume 6.732,- Sk (šesťtisíc sedemstotridsať dva) do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu na účet jeho právneho zástupcu JUDr. J. G., B.“

4. Ústavný súd uznesením z 22. mája 2008 sťažnosť prijal na ďalšie konania a na návrh sťažovateľa odložil vykonateľnosť napadnutých rozhodnutí až do rozhodnutia vo veci samej.

5. Na výzvu sa k ústavnej sťažnosti vyjadril predseda najvyššieho súdu, ktorý uviedol, že *„nie je oprávnený zasahovať do rozhodnutia senátu najvyššieho súdu, ktorý rozhoduje nezávisle a nestranne, avšak pokiaľ má vysloviť svoj názor, tak sa domnieva, že najvyšší súd v ktorejkoľvek veci, ktorú je oprávnený posudzovať v dovolaní, by sa nemal sám zbavovať možnosti preskúmať ju z hľadiska, či jeho právny názor skôr vyslovený v predchádzajúcom zrušujúcom rozhodnutí, ktorým bola vec vrátená súdu prvého stupňa na nové prejednanie, bol v napadnutom rozhodnutí rešpektovaný“.*

Podľa jeho názoru aj nariadenie dokazovania v určitom smere dôležité pre vyriešenie právnej otázky je relevantné na posúdenie, či nižšie postavený súd rešpektoval názor

najvyššieho súdu, či zameranie dokazovania bolo naozaj také, aby sa vyriešila dôležitá právna otázka. Pri takomto postupe by preto nemal najvyšší súd skúmať iba formálnu stránku prípustnosti dovolania, ale zaoberať sa vecou meritorne, či napadnuté rozhodnutie je vecne správne, a tak posúdiť dôvodnosť dovolania v intenciách § 238 ods. 2 v spojení s § 242 a nasl. OSP. Ponechával preto na úvahu ústavnému súdu, či z tohto hľadiska nedošlo k porušeniu sťažovateľom označených základných práv tak, ako ich uviedol v sťažnosti, keď najvyšší súd jeho dovolanie odmietol.

Predseda krajského súdu v stručnom vyjadrení navrhoval sťažnosť zamietnuť, lebo napadnutými rozhodnutiami nedošlo k namietanému porušeniu označených základných práv. Obidvaja predsedovia všeobecných súdov netrvali na ústnom pojednávaní.

6. Ústavný súd si vyžiadal namietané rozhodnutia všeobecných súdov a relevantný spis, z ktorých zistil tieto skutočnosti:

7. Okresný súd Brezno (ďalej len „okresný súd“) rozsudkom z 23. júna 2003 č. k. 1 C 29/2001-225, uložil sťažovateľovi povinnosť zdržať sa v budúcnosti verejných tvrdení, že žalobkyne 1, 2 a 3 sú zodpovedné za smrť jeho syna M., ďalej ho zaviazal v lehote 15 dní zaslať žalobkyniam a riaditeľovi G. J. v B. PhDr. M. G. písomné ospravedlnenie tohto znenia: *„Dňa 4. 9. 2000 som v budove G. J. v B. rozdával text, z ktorého vyplývalo, že pani učiteľky K., P. a K. šikanujú deti a spoluobvinil som ich zo smrti svojho syna M. S. Uvádzam, že k tomuto tvrdeniu som nemal žiadne hodnoverné podklady. Pani učiteľke V. K., pani učiteľke M. P. a pani učiteľke T. K. sa týmto ospravedlňujem. Ing. V. S., podpis.“* Zároveň súd prvého stupňa uložil sťažovateľovi povinnosť v lehote 3 dní zaplatiť žalobkyniam 1, 2 a 3 nemajetkovú ujmu v sume 50 000 Sk každej zvlášť a nahradiť im trovy konania vo výške 30 504 Sk na účet ich právnej zástupkyne JUDr. E. K. Vo zvyšku žalobu zamietol. Na základe vykonaného dokazovania dospel k záveru, že žaloba je dôvodná len v tej časti, v ktorej sa žalobkyne domáhali ochrany osobnosti v súvislosti s rozširovaním otvoreného listu distribuovaného verejne v budove gymnázia 4. septembra 2000, pretože v prípade posudzovaného výroku musel súd prvého stupňa konštatovať, že ide o tvrdenie, ktorého pravdivosť sa nepotvrdila

ani počas trestného konania, ani vykonanou inšpekciou a ani v priebehu dokazovania v súdnom konaní o ochranu osobnosti.

8. Krajský súd na odvolanie sťažovateľa rozsudkom sp. zn. 15 Co 284/2003 zo 4. februára 2004 rozsudok okresného súdu v časti o jeho povinnosti zdržať sa v budúcnosti verejných tvrdení, že žalobkyne sú zodpovedné za smrť jeho syna M. S., zamietol, v časti o povinnosti sťažovateľa zaslať list určeného znenia a o náhrade nemajetkovej ujmy rozsudok okresného súdu potvrdil a v časti o trovách konania zmenil tak, že žiaden z účastníkov nemá právo na ich náhradu.

9. Na základe mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora Slovenskej republiky najvyšší súd rozsudkom sp. zn. 1 M Cdo 4/2005 z 22. novembra 2005 uvedený rozsudok okresného súdu v spojení s rozsudkom krajského súdu vo výroku, ktorým bol sťažovateľ zaviazaný v lehote 15 dní od právoplatnosti tohto rozsudku zaslať žalobkyniam 1, 2 a 3 a riaditeľovi G. J. v B. písomné ospravedlnenie v znení uvedenom vo výroku tohto rozsudku, ako aj v časti, v ktorej bol zaviazaný zaplatiť žalobkyniam 1, 2 a 3 nemajetkovú ujmu v sume 50 000 Sk každej zvlášť, zrušil a vec v rozsahu zrušenia vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Vo zvyšku mimoriadne dovolanie generálneho prokurátora Slovenskej republiky zamietol. Dovolací súd tak rozhodol s odôvodnením, že z napadnutých rozhodnutí súdov nižších stupňov nevyplývalo, akú kvalifikovanú ujmu u žalobkýň zásah sťažovateľa do práva na ochranu ich osobnosti skutočne vyvolal, a preto záver súdu o primeranosti náhrady nemajetkovej ujmy vo výške určenej odvolacím súdom považoval za predčasný, pretože nebolo preukázané splnenie všetkých podmienok uvedených v § 13 ods. 3 Občianskeho zákonníka pre priznanie týchto nárokov. Ďalej poukázal na tú skutočnosť, že z vykonaného dokazovania vyplýva, že listy boli sťažovateľom adresované pedagogickému zboru G. J. v B., ako aj študentom tohto gymnázia a že tieto listy nerozširoval len samotný sťažovateľ, ale aj jeho dvaja plnoletí synovia. V tomto smere vyčítal súdom, že túto nespornú skutočnosť v súvislosti s uloženou povinnosťou zaslania ospravedlnenia žalobkyniam nezohľadnili a nijako ju nevyhodnotili. Súčasne sa mu javilo neadekvátnym zaslanie ospravedlnenia riaditeľovi G. J. v B. z dôvodu, že jeden z listov, distribuovaním ktorého malo dôjsť k neoprávnenému zásahu do osobnostných práv žalobkýň, bol

adresovaný nie riaditeľovi, ale pedagogickým pracovníkom gymnázia. Z týchto dôvodov považoval najvyšší súd mimoriadne dovolanie, čo sa týka uloženia povinnosti sťažovateľovi zaslať list určeného znenia (ospravedlnenie) a náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, za dôvodné, a preto v tejto časti zrušil rozsudky súdov oboch stupňov. Mimoriadne dovolanie v časti, v ktorej smerovalo proti výrokom rozsudkov oboch súdov o nevyhovení žalobe, zamietol z dôvodu jeho procesnej neprípustnosti, pretože sťažovateľ, ktorý podal podnet na podanie tohto mimoriadneho opravného prostriedku, nebol týmito výrokmi negatívne dotknutý na svojich právach.

10. Okresný súd uznesením č. k. 1 C 29/2001-366 zo 7. decembra 2006 zastavil z dôvodu čiastočného späťvzatia žaloby konanie v časti náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch v sume 150 000 Sk pre každú zo žalobkýň a rozsudkom z toho istého dňa č. k. 1 C 29/2001-369 uložil sťažovateľovi povinnosť v lehote 15 dní zaslať žalobkyniam písomné ospravedlnenie tohto znenia: *„Dňa 4. 9. 2000 som v budove G. J. v B. rozdával text, z ktorého vyplývalo, že pani učiteľky V. K., M. P. a T. K. šikanujú deti a spoluobvinil som ich zo smrti svojho syna M. S.. Uvádzam, že k tomuto tvrdeniu som nemal žiadne hodnoverné podklady. Pani učiteľke V. K., pani učiteľke M. P. a pani učiteľke T. K. sa týmto ospravedlňujem. Ing. V. S., podpis.“* Zároveň uložil sťažovateľovi povinnosť v tej istej lehote zaplatiť žalobkyniam 1, 2 a 3 nemajetkovú ujmu v sume 50 000 Sk každej zvlášť a v lehote 3 dní nahradiť im trovy konania vo výške 4 500 Sk každej z nich a 21 907,50 Sk na účet ich právnej zástupkyne JUDr. E. K. V odôvodnení rozsudku uviedol, že otvorené listy adresované jednak pedagogickému zboru G. J. v B., ako i študentom tohto gymnázia, ktoré boli 4. septembra 2000 verejne rozširované v budove, obsahovali tvrdenia, ktorých pravdivosť sa nepotvrdila ani počas trestného konania, ani vykonanou inšpekciou a ani v priebehu dokazovania vykonaného v konaní pred súdom. Obsah listov bol difamujúci a vo vzťahu k žalobkyniam neoprávnený. Bol toho názoru, že týmto konaním sťažovateľ zasiahol do osobnostných práv žalobkýň chránených Občianskym zákonníkom. Sťažovateľovi preto uložil povinnosť žalobkyniam sa ospravedlniť. Vzhľadom na konanie sťažovateľa a všetky jeho verejné prejavy, ktorými uvedený otvorený list sprevádzal, ospravedlnenie nepovažoval za postačujúce a priznal žalobkyniam aj náhradu nemajetkovej

ujmy v peniazoch. Za primeranú nemajetkovú ujmu považoval náhradu vo výške 50 000 Sk pre každú zo žalobkýň. O trovách konania rozhodol podľa § 142 ods. 2 OSP.

11. Na odvolanie sťažovateľa krajský súd rozsudkom sp. zn. 15 Co 41/2007 z 27. júna 2007, napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa vo výroku o povinnosti sťažovateľa zaslať žalobkyniam písomné ospravedlnenie v znení uvedenom v rozsudku prvostupňového súdu potvrdil a vo výroku o náhrade nemajetkovej ujmy v peniazoch zmenil tak, že žalobu zamietol a žiadnemu z účastníkov nepriznal právo na náhradu trov konania. Odvolací súd zhodne so súdom prvého stupňa bol toho názoru, že uvedením nepravdivých tvrdení v otvorenom liste adresovanom G. J. v B. a jeho študentom a publikáciou neprípustných hodnotiacich úsudkov o žalobkyniach, ktoré boli učiteľkami jeho nebohého syna, bolo zasiahnuté do osobnostných práv žalobkýň chránených § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka. Preto v časti ospravedlnenia ako primeraného zadost'učinenia v zmysle § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka považoval rozsudok súdu prvého stupňa za vecne správny. Nestotožnil sa však so záverom súdu prvého stupňa, že v prerokovávanej veci sú splnené podmienky, za ktorých je možné žalobkyniam priznať aj náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. Za dostačujúce považoval poskytnutie morálnej satisfakcie formou ospravedlnenia, pretože žalobkyne nepreukázali, že by bola znížená ich občianska bezúhonnosť, česť, vážnosť a dôstojnosť v spoločnosti v značnej miere tak, ako to predpokladá ustanovenie § 13 ods. 3 Občianskeho zákonníka. Keďže žalobkyne v tomto smere neunesli dôkazné bremeno, rozsudok súdu prvého stupňa, ktorým bola žalobkyniam priznaná náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch, zmenil a žalobu zamietol. O náhrade trov konania rozhodol podľa § 224 ods. 1 OSP a § 142 ods. 2 OSP vzhľadom na čiastočný úspech účastníkov v konaní.

12. Uvedený rozsudok napadol dovolaním sťažovateľ, jeho prípustnosť odôvodnil ustanovením § 238 ods. 2 OSP a dôvodnosť ustanovením § 241 ods. 2 písm. b) a c) OSP. Namietal, že súdy nerešpektovali právny názor najvyššieho súdu už vysloveného v tejto veci, ako i to, že odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu nie je v súlade s § 157 ods. 1 a 2 OSP, keď v ňom nie sú spomenuté dôkazy potvrdzujúce jeho hodnotiaci úsudok, napr. o šikane na škole, nespravodlivom hodnotení jeho syna a pod. V ďalšej časti

dovolania podrobne rozobral kolíziu práva na slobodu prejavu s právom na ochranu osobnosti z aspektu čl. 10 ods. 1, čl. 17 listiny, čl. 10 dohovoru, čl. 19 a čl. 26 ústavy. Na základe uvedeného žiadal, aby dovolací súd zrušil rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konania.

13. Žalobkyne vo vyjadrení k dovolaniu sťažovateľa uviedli, že dovolanie nie je v danej veci prípustné. Odôvodnenie prípustnosti dovolania ustanovením § 238 ods. 2 OSP bez uvedenia, v ktorej konkrétnej časti sa tak malo stať, považovali za vágne a nekonkrétne, ktoré nenapĺňa zákonné predpoklady obsahu dovolania podľa § 241 ods. 1 OSP. Trvali na tom, že nižšie súdy rešpektovali právny názor najvyššieho súdu, preto žiadali dovolanie sťažovateľa „zamietnuť“.

14. Najvyšší súd uznesením sp. zn. 3 Cdo 220/2007 zo 14. februára 2008 dovolanie sťažovateľa ako neprípustné odmietol a zaviazal ho zaplatiť žalobkyniam z titulu náhrady trov konania sumu 4 450 Sk. Najvyšší súd dospel k záveru, že sťažovateľovi k časti napadnutého rozsudku krajského súdu, ktorým bola žaloba proti nemu zamietnutá (náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch), chýbala subjektívna stránka prípustnosti tohto opravného prostriedku a k ostatným výrokom chýbala tzv. objektívna prípustnosť dovolania v zmysle ustanovenia § 237 a § 238 OSP, ktorú nezakladalo ani prípadne nesprávne právne posúdenie veci či tvrdená tzv. iná vada konania, lebo k posúdeniu opodstatnenosti tvrdenia o tomto dovolacom dôvode môže pristúpiť najvyšší súd iba vtedy, keď je dovolanie z určitého zákonného dôvodu prípustné; o tento prípad však nešlo.

15. Na výslovne uvedenú námietku sťažovateľa týkajúcu sa prípustnosti dovolania podľa § 238 ods. 2 OSP najvyšší súd uviedol, že *„ustanovenie § 238 ods. 2 OSP umožňuje podať dovolanie proti rozsudku odvolacieho súdu len vtedy, ak odvolací súd nerešpektoval záväzný právny názor dovolacieho súdu, ktorý už vyslovil v danej veci. Táto procesná situácia nastáva výhradne vtedy, ak dovolací súd vysloví svoj právny názor (v zrušujúcom rozhodnutí) ako kategorický právny pokyn (napr. ktorý právny predpis má byť aplikovaný a ako konkrétne ho treba interpretovať). Z tohto hľadiska za záväzný právny názor v zmysle § 238 ods. 2 OSP nemožno považovať všeobecné pokyny dovolacieho súdu pre ďalší postup*

súdov po procesnej stránke (napr. na doplnenie dokazovania za účelom zistenia skutkového stavu), ale ani odvolacím súdom vyslovené úvahy inej než procesnej povahy, ktoré mali slúžiť len ako námet na ďalšie zameranie pozornosti súdu prvého stupňa bez znakov kategorického právneho pokynu, či bezpodmienečného právneho príkazu, ako treba vec rozhodnúť. Pokiaľ dovolací súd svoje úvahy takto neformuluje, nejde o ním vyslovený záväzný právny názor v tejto veci v zmysle § 238 ods. 2 OSP.

V posudzovanej veci dovolací súd svoj skorší zrušujúci rozsudok odôvodnil iba tým, že výsledky vykonaného dokazovania nedávali dostatočný podklad pre rozhodnutie odvolacieho súdu, a pokiaľ tento vyhovel žalobe, rozhodol predčasne. Dovolací súd poukázal na smer, akým by sa malo ďalšie konanie uberať a ktoré skutočnosti by mali byť ešte objasnené, ale jeho závery zaujaté v tomto rozhodnutí nemajú znaky vyššie uvedeného imperatívu. Prípustnosť dovolania sťažovateľa proti potvrdzujúcemu výroku rozsudku odvolacieho súdu preto nebolo možné vyvodiť ani z § 238 ods. 2 OSP.“.

16. Ústavný súd si v súlade s ustanovením § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) vyžiadal od účastníkov konania súhlas s upustením od ústneho pojednávania, lebo dospel k záveru, že od ústneho pojednávania už nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

17. Potom, ako si ústavný súd overil, že ústavná sťažnosť je prípustná, bola podaná včas oprávneným a riadne zastúpeným sťažovateľom a aj v ostatnom spĺňala náležitosti vyžadované zákonom o ústavnom súde, pristúpil k jej meritórnemu prerokovaniu, pričom dospel k záveru, že v časti smerujúcej proti uzneseniu najvyššieho súdu je opodstatnená.

18. V prerokovávanej veci dovolací súd podradil dovolacie námietky sťažovateľa smerujúce výhradne proti nesprávnemu právnomu posúdeniu veci a nesprávnemu procesnému postupu súdov (tzv. iná vada konania) obidvoch stupňov pod ustanovenie § 241 ods. 2 písm. b) a c) OSP, ktoré mohli mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, ale

vzápätí vylúčil, že by k nim mohlo byť pri posúdení prípustnosti dovolania konštruovanej z ustanovenia § 238 ods. 2 OSP prihladnuté. Dovolací súd vyložil, že dovolanie podľa tohto ustanovenia je prípustné len pre riešenie právnych otázok, v ktorých sa odvolací súd odchyľil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci.

19. Ústavný súd sa už výkladom vzťahu medzi § 238 ods. 2 a § 241 ods. 2 písm. b) a c) OSP v minulosti čiastočne zaoberal, a to napr. v náleze č. k. II. ÚS 18/05-51 z 8. júna 2005, v ktorom dospel k záveru, že výklad najvyššieho súdu, podľa ktorého dôvod dovolania podľa § 241 ods. 2 písm. b) a c) OSP, „... *bez znakov kategorického právneho pokynu či bezpodmienečného právneho príkazu dovolacieho súdu nižším súdom*“, v zmysle § 238 ods. 2 OSP nenapĺňa prípustnosť dovolania, nemá oporu v Občianskom súdnom poriadku a ani v judikatúre samotného najvyššieho súdu (sp. zn. 2 Cdo 104/01), a tak porušuje základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu a spravodlivý proces v opravnom konaní podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

20. Ústavný súd nemá dôvod sa od tohto záveru odchyliť ani v teraz prerokovávanom prípade, lebo názor najvyššieho súdu skutočne vedie k neprípustnému zúženiu práva na prístup k dovolaciemu súdu, pretože z takého výkladu vyplýva, že akýkoľvek prieskum chýb (väd) doterajšieho konania a právneho názoru odvolacieho súdu dovolací súd vykoná len za podmienky, ak „dovolací súd vysloví svoj právny názor (v zrušujúcom rozhodnutí) ako kategorický právny pokyn (napr. ktorý právny predpis má byť aplikovaný a ako konkrétne ho treba interpretovať), a že z tohto hľadiska za záväzný právny názor v zmysle § 238 ods. 2 OSP nemožno považovať všeobecné, ale tiež záväzné (§ 243d ods. 1 OSP) pokyny dovolacieho súdu na ďalší postup súdov po vecnej a procesnej stránke (napr. na doplnenie dokazovania pre účely zistenia skutkového stavu a pod.)“.

21. Právo na dovolanie, resp. mimoriadny opravný prostriedok, nie je ústavne zaručené. V Ústave Slovenskej republiky, Listine základných práv a slobôd a medzinárodných zmluvách o ľudských právach a základných slobodách podľa predchádzajúceho čl. 11 (teraz čl. 7 ods. 4) ústavy žiadne také procesné oprávnenie zakotvené nie je. V čl. 2 Protokolu č. 7 k dohovoru je zakotvené len právo na odvolanie

v niektorých trestných veciach. Právo na dovolanie ako na mimoriadny opravný prostriedok ide teda nad rámec ústavne zaručených procesných oprávnení.

22. Na druhej strane však rozhodovanie súdu, či už ide o rozhodovanie o riadnom alebo mimoriadnom opravnom prostriedku, sa nemôže ocitnúť mimo ústavný rámec ochrany základných práv jednotlivca. V demokratickom a právnom štáte sú všetky orgány verejnej moci povinné rešpektovať základné práva a slobody, úlohou súdov je poskytovať im ochranu, resp. svojbytnú a špecifickú formu ochrany, ak ide o ústavný súd.

23. Aj judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu opakovane potvrdzuje, že čl. 6 dohovoru síce nenúti zmluvné štáty na vytváranie odvolacích alebo dovolacích (kasačných) súdov, avšak pokiaľ tieto jurisdikcie existujú, garancie čl. 6 dohovoru musia byť rešpektované, hlavne tam, kde zaisťujú účastníkom konania účinné právo na prístup k súdom pre účely prerokovania ich práv (za všetky porov. napr. rozhodnutie z 19. decembra 1997 vo veci Brualla Gómez de la Torre v. Španielsko, č. 26737/95, § 33 in fine). Európsky súd pre ľudské práva zdôrazňuje, že obmedzenie prístupu na súd nebude zúčiteľné s čl. 6 ods. 1 dohovoru vtedy, ak nebude sledovať legitímny cieľ a ak tu nebude existovať primeraný vzťah proporcionality medzi použitými prostriedkami a legitímnym účelom, ktorý má byť dosiahnutý (porov. vec Kreuz v. Poľsko z 19. júna 2001, č. 28249/95, § 55).

24. Ústavný súd môže teda uzavrieť, že Európsky súd pre ľudské práva sa zreteľne vyslovil k aplikovateľnosti čl. 6 ods. 1 dohovoru pri posudzovaní rozhodovania súdnych článkov s podobným postavením, aké má najvyšší súd pri rozhodovaní o civilných (ale aj trestných) dovolaniach.

25. Z uvedeného je teda nepochybné, že samotná existencia dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku nepožíva ústavnoprávnej ochrany, resp. inými slovami, nie je povinnosťou štátu, aby taký prostriedok ochrany práv do svojho právneho poriadku zakomponoval. To však nezavazuje súd povinnosti interpretovať a aplikovať podmienky pripustenia tohto prostriedku, pokiaľ ho štát vo svojom zákonodarstve vytvoril

tak, aby dodržal a zabezpečil maximum práva na spravodlivý proces. Ak v zákone existuje obmedzenie práva na prístup k súdu v rámci konania o mimoriadnom opravnom prostriedku, je potrebné sledovať, či tieto obmedzenia sú proporcionálne ochrane základného práva, a to nielen v rovine normatívnej, ale tiež pri posudzovaní konkrétneho prípadu v rovine výkladu a aplikácie takých obmedzení. Základné práva totiž nevytvárajú len rámec obsahu jednoduchého práva, ale práve aj rámec jeho interpretácie a aplikácie. Inými slovami, dovolací súd si musí byť pri výklade a aplikácii podmienok pripustenia dovolania vedomý toho, že účastník konania ním vždy sleduje ochranu svojich subjektívnych práv bez ohľadu na to, aký iný účel konanie o mimoriadnom opravnom prostriedku sleduje štát (napr. zjednocovanie judikatúry ap.). Tento účel nemôže prevážiť nad ochranou subjektívnych práv účastníka konania tak, že sa ochrana subjektívnych práv celkom vyprázdni, resp. vôbec nezabezpečí. Podmienky pripustenia dovolania podľa § 238 ods. 2 OSP preto treba vykladať tak, aby bola naplnená ústavou ustanovená povinnosť súdov poskytovať jednotlivcovi ochranu základných práv (a to v prvom rade) aj účel daného typu dovolacieho konania, a to v rámci jednotného občianskeho súdneho konania v organizácii všeobecných súdov, ktorý musí tvoriť celok prístupný účastníkom až do svojho najvyššieho článku. Ak má tento systém garantovať právo na súdnu ochranu, musí byť telesom funkčným. Preto majú jednotlivé stupne súdnej sústavy pri rozhodovaní vo veci svoju nezameniteľnú úlohu. V konaní o mimoriadnom opravnom prostriedku zákonodarca zveril súdom úlohu preskúmať vec po stránke právnej a vo výnimočných prípadoch aj po stránke skutkovej (ide o systém revízy). Tomu zodpovedá aj škála právnych prostriedkov vrátane kasácie pôvodného rozhodnutia. Ustanovenie § 243d ods. 1 OSP má zaistiť, aby súd, ktorému rozhodnutie bolo zrušené a má vo veci ďalej konať, nielenže poznal, prečo dovolací súd považoval jeho rozhodnutie za chybné, ale aj čoho sa má pri ďalšom postupe vyvarovať. To je práve zmysel inštitútu viazanosti nižšieho súdu právnym názorom súdu vyššieho. V žiadnom prípade nebráni ustanovenie § 243d ods. 1 OSP súdu nižšieho stupňa, aby na základe nových skutočností dospel k rovnakým záverom; vedie ho však záväzne k tomu, aby neopakoval predchádzajúce nedostatky procesného i hmotnoprávneho charakteru. Analogicky v tomto smere nemožno prehliadnúť ani pozíciu ústavného súdu, ktorého rozhodnutia sú pre všeobecné súdy záväzné (čl. 125 ods. 6 ústavy).

26. Ústavný súd, ktorého funkciou je ochrana ústavou zaručených základných práv jednotlivca, opakuje, že celkom rešpektuje právomoc najvyššieho súdu zvoliť zodpovedajúci výklad príslušných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku, ale tak, aby tento výklad v prvom rade rešpektoval ochranu základných práv jednotlivca. Tomu potom zodpovedá taký výklad a aplikácia ustanovenia § 238 ods. 2 OSP v otázke prípustnosti dovolania, a to aj v súvislosti s § 243d ods. 1 OSP, ktorý v každom prípade umožní meritórne posúdenie veci z hľadiska stretu odlišných právnych názorov na výklad právneho (hmotnoprávneho alebo procesnoprávneho) predpisu odvolacieho a dovolacieho súdu pri rozhodovaní v tej istej veci po sebe v rámci inštančného postupu, a to pod zorným uhlom námietky dovolateľa týkajúcej sa kritiky právneho postupu odvolacieho a dovolacieho súdu tak, aby bol zrealizovaný ústavný princíp na súdnu ochranu a spravodlivý proces, ktorého integrálnou súčasťou, a nie prekážkou, sú aj citované zákonné ustanovenia.

27. Súhrnne povedané, v danej veci najvyšší súd nerešpektoval ani svoju predchádzajúcu judikatúru (rozsudok sp. zn. 2 Cdo 104/01), ani nálezovú judikatúru ústavného súdu (II. ÚS 18/05), a to bez toho, že by predložil dodatočne odôvodňujúcu (konkurujúcu) argumentáciu spôsobilú vyložiť, prečo sa od tejto judikatúry odchyľuje; tým došlo k porušeniu čl. 125 ods. 6 ústavy. Okrem toho odmietnutím dovolania sťažovateľa pre jeho údajnú neprípustnosť odoprel ústavný súd sťažovateľovi spravodlivosť, čím porušil čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Uvedeným záverom ústavný súd samozrejme nijako neprejudikuje ako najvyšší súd o dovolaní sťažovateľa, ktoré bolo z pohľadu ústavného súdu prípustné, vecne rozhodne.

28. Vzhľadom na uvedené dôvody ústavný súd sťažnosti smerujúcej proti uzneseniu najvyššieho súdu podľa ustanovenia § 56 ods. 1 zákona o ústavnom súde vyhovel a napadnuté uznesenie podľa § 56 ods. 2 citovaného zákona zrušil a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie [§ 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde].

29. Návrhu sťažovateľa na zrušenie rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici za danej situácie nevyhovel. Namietané procesné a hmotnoprávne pochybenie odvolacieho súdu ako boli sťažovateľom vymedzené v podanej sťažnosti sa ústavný súd necítil byť

oprávnený preskúmať, lebo sa nimi v konaní o dovolaní môže a musí zaoberať najvyšší súd, ktorý sa k vecnému postupu odvolacieho, resp. prvostupňového súdu znovu vyjadrí. V tejto fáze konania bolo totiž pre posúdenie danej veci kľúčové výlučne len to, že najvyšší súd odmietol takýto výklad podať, preto nemohlo byť (teraz) ústavným súdom hodnotené to, čo najvyšší súd zatiaľ vôbec vecne neposudzoval.

30. Ďalšími námietkami sťažovateľa sa preto ústavný súd nezaoberal, lebo už zhora uvedené a zistené dôvody zakladali nutnosť kasácie len napadnutého uznesenia najvyššieho súdu. Bol tak vytvorený procesný priestor pre ochranu vecných a procesných práv sťažovateľa vo vnútri sústavy všeobecných súdov. Ústavný súd preto - v duchu zásady minimalizácie zásahov do súdneho rozhodovania a s ohľadom na princíp subsidiarity - vyvodzuje, že opodstatnenosť ďalších námietok smerujúcich proti nerešpektovaniu práv garantovaných čl. 26 ods. 1, 2 a 4 ústavy a čl. 17 ods. 1 listiny rozhodnutím krajského súdu bude musieť posúdiť až vo svetle nového rozhodovania najvyšší súd v rozhodnutí o dovolaní sťažovateľa, a to tiež pri rešpektovaní platnej judikatúry, či už vlastnej, alebo ústavného, či medzinárodného (ESLP, SD EÚ ap.) súdu.

31. Najvyšší súd je povinný uhradiť sťažovateľovi, ktorý mal v konaní úspech (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) trovy konania v sume 223,46 € na účet jeho právneho zástupcu JUDr. J. G. do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 4. novembra 2010